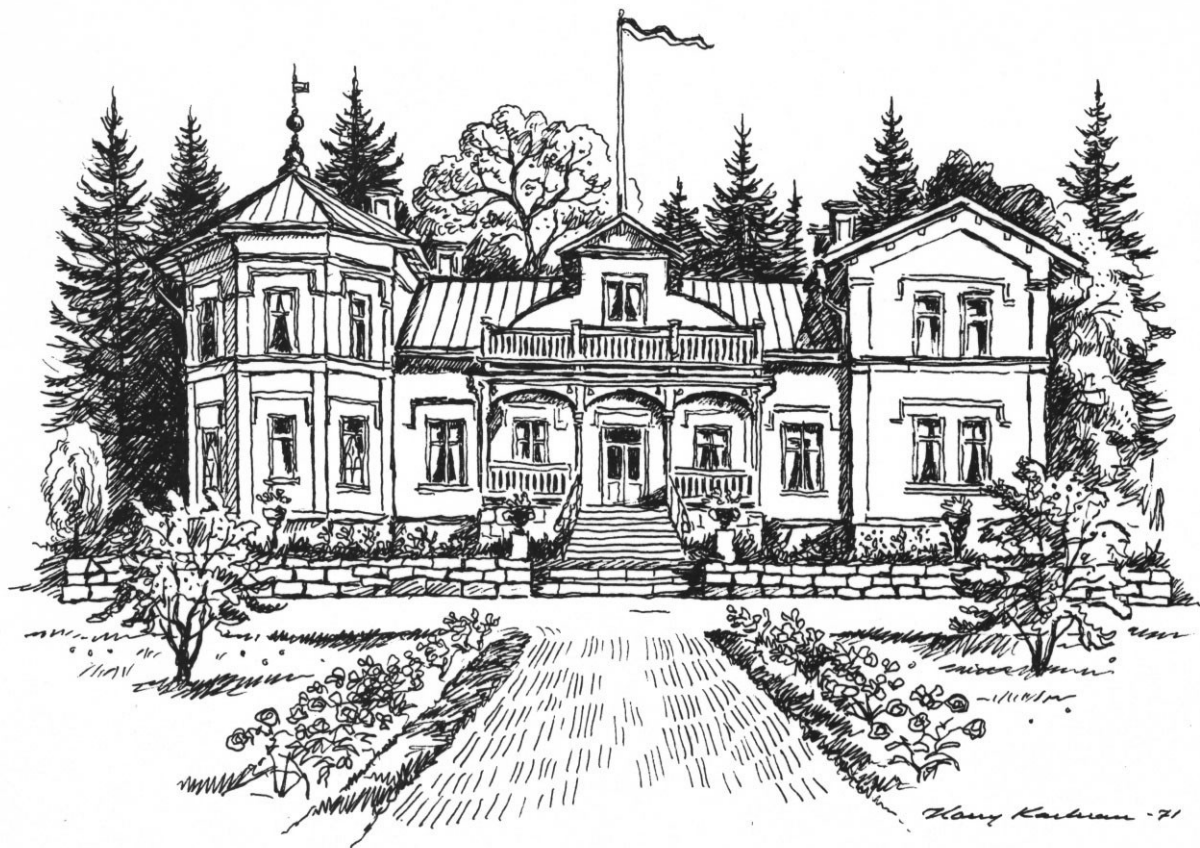

EKHOF – HISTORIA OCH KURIOSA

Ekshof, numer vanligen benämt Ekshov, har anor ända från Gustav Vasas tid. Hela området Ekshof/Bondängen inhägnades och Gripsholms ”Kongliga Djurgård” kom till år 1555 för att Gustav Vasa skulle få jaktmarker. Hovet på Gripsholms slott anordnade ofta storartade jakter, i synnerhet på 1700-talet under Fredrik I:s, Adolf Fredriks och Gustav III:s tid. På Ekshof bodde djurgårdsförvaltaren och gården kallades bara djurgårdsförvaltar-bostället.

Den kungliga djurgården upphörde att vara djurgård i samband med författnings-ändringen 1810 och strax därefter såldes Ekshofs byggnader till en privatperson, dock inte marken. Nu skulle all mark som tidigare tillhört Gripsholms slott övergå till Domänverket, men en hel del mark glömdes bort och ända in på 1940-talet betalades arrendet för Ekshofsmarken till slottet.

I slottsarkivet i Stockholm finns ett antal arrendehandlingar bevarade, den första daterad 1827. Där berättas bl.a. om en förrättning gjord av bl.a. domaren Anders Andersson i Warnby.

Enligt räkenskap gjord i den högra marginalen uppgår summan för gjorda förbättringar på fastigheten till 16,44 riksdaler. Det motsvarade ungefär 50 dagars dagsverke för en man.

Från år 1830 är det Herr Apotekare Uno Otto Holleday som blir ny arrendator för *“f.d. djurgårdsförvaltarbostället jämte rudfisket i sjön Fatburen under Gripsholms kungliga lustslott, å den stund Riksmarskalks Embetet bifaller”*. 1857 går arrendet på 30 år till Fru Maria Herén och hennes make. I avtalet finns en not om att *“skulle under den tiden med döden avgå”*... Avtalet är undertecknat av Herr Brukspatron JH Hartman och Herr Källarmästaren C.L. Selenius. Ett vackert handskrivet brev ankom en tid därefter från Riks Marskalks Embetet, ställt till Ståthållare Embetet på Gripsholms Slott, där det står att man inte har något att erinra över att det blir nya arrendatorer på Ekhof. Kungliga Majestätets Kammarherre har signerat brevet. Tydligen gick Fru Maria Herén bort i förtid och i november 1864 blev det Herr L.F. Bergholm som övertog arrendet på 10 år.

Omkring 1850 började gården benämnas Ekhof, namngiven efter de jättelika planterade ekarna kring mangårds byggnaden. Den stora eken som står på gräsmattan på entrésidan är ca 600 år gammal och mycket välmående.

Den välmående eken, 'avklädd', tillsammans med en yngre men högre gran.
Foto: Affek

Ekhof beskrivs så här: ”mannbyggningen af timmer 18 ½ alnar lång, 11 alnar bred inom knutarna, (11 x 6,5 m) 16 kvart hög med utbyggnader på vardera långsidan af vinden, under tegeltak och med rödfärg anstruken, inredd på botten i förstuga, trenne rum, hvartdera försedt med kakelugn, tapeter samt oljemålade fönsterträd? och dörrar, och på Vinden i ett rum med kakelugn och tapeter samt två kontor.

Ett (mindre) boningshus, 2 alnar långt, 7 $\frac{3}{4}$ alnar brett under tegeltak och rödfärgat, indelat i kök, kammare, förstuga och kontor.

Wedbod af stolpvirke och bräder. Rödfärgad, under fortsatt taklag med Boningshus. Hemlighus med en sammanbyggd förvaringsbod. En Byggnad, 18 alnar lång, 9 alnar bred innehållande fähus. En Loge, Gärdesgårdar och stängsel. Trädgården försedd med flera unga fruktträd och bärbuskar indelat i kvarter med sandade gångar samt i vårdat och godt skick. Mangårdsbyggnaden som var från slutet av 1700-talet brann ner år 1880.

Ägaren av Ekhof vid tiden för branden var notarie Robert August von Stockenström. Det berättas att han just då var i Stockholm och visste inte om att Ekhof brann. Brandchefen, fabrikör Leckström befann sig vid sin skogslott i Slottsbrinken när larmet gick och han satte av med sin hästskjuts allt vad kraken förmådde springa. Vid svängen vid Marieborg gick det lite för fort, så vagnen stälpte och både den och hästen hamnade på andra sidan diket ute på åkern. En brandchef får emellertid inte stå rådlös, det gjorde heller inte Leckström, utan han fortsatte så fort han kunde per apostlahästar och anlände springande till brandplatsen. Där användes förresten för första gången det i stadsfullmäktige så livligt diskuterade uppfordringsverket. Trots uppfordringsverket och Leckströms behjärtansvärda insats brann byggnaden ner.

Von Stockenström fick kännedom om branden på ett chockartat sätt. Han kom med ångbåten från Stockholm, tillsammans med sin husföreståndarinna, och som vanligt när båten kom in i inre Gripsholmsviken och vegetationen inte skymde, skulle han kasta en blick mot sitt kära Ekhof, men då fanns det inget Ekhof där! Det var jämnat med marken.

Von Stockenström lät uppföra ett nytt hus av handhuggen granit och tegel på samma grund, innehållande 14 rum och kök samt hallar. 1882 stod huset färdigt, byggt av slottsbyggmästare August Rahmqvist, efter ritningar av två av tidens mest kända arkitekter, bröderna Axel och Hjalmar Kumlien. Kumliens står f ö bakom byggnader som Grand Hotell, Sophiahemmet, Ersta sjukhus, S:t Paulskyrkan och Andreaskyrkan i Stockholm, Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, samt ett stort antal hyresfastigheter, bankhus, skolor, sjukhus och privata hus runtom i Sverige.

Ekshof Herrgård. Foto taget från söder av 'Lindmarks atelje' omkr 1940.

Lägg märke till vånings-fågelholkarna på gaveln. Foto: Affek

Vattentornet, t.v., (den lilla röda byggnaden i hörnet av tomten) uppfördes ungefär vid sekelskiftet 1800-1900 och är uppfört i trä under tegeltak och inrymmer en större vattenreservoar med invändig kalkputs och utvändig isolering med vassmattor. Vattentornet försåg såväl huvudbyggnad som stall och ladugård, samt en större trädgårdsanläggning med vatten, vilket med vindverk pumpades upp ur den närbelägna ”djurgårdsbrunnen”.

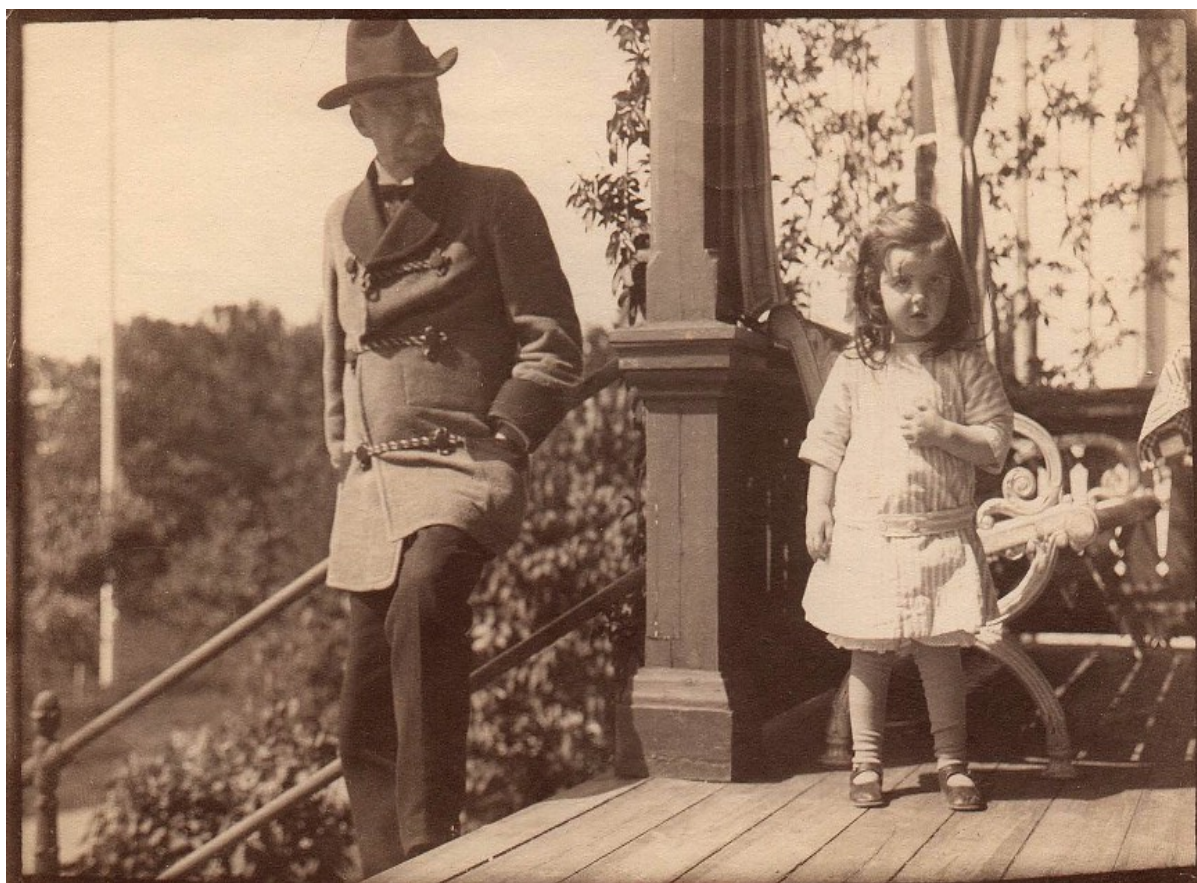
I början på 1900-talet uppfördes även 1st. arbetarbostad för fyra familjer, vardera lägenheten om 1 r o k, 1st. mindre stuga om 1 r o k, (den lilla röda stugan i backen vid lekparken) och 1911 en som först

hyrdes ut men sedermera köptes av Domänverket och slutligen såldes till privat ägare.

Jordbruksarealen på Ekhof var 34,7 ha stor, varav 11 ha åker och resten skog. Det fanns god tillgång på fälthare, räv, grävling, fasaner och rapphöns. I trädgården fanns som mest 200 drivbänkar och 500 fruktträd. I dag finns ett litet antal kvar - mest på grannfastighetens tomt och i koloniområdet, som upprättades efter att marken tillföll kommunen.

Apotekare Hjalmar Lind

1906 övertogs arrendet av apotekare Hjalmar Lind från Borås. Han och hustrun Charlotta kom därmed närmare barn och barnbarn i Stockholm. Arrendet till Kungsladugården? var 500 kr per år. Byggnaderna köptes för 24000 kronor.

*Apotekare Hjalmar Lind utanför Ekhof, av August Rahmqvist,
färdigbyggt 1882. Foto från Marianne Philips samling: #07
Fotograf: okänd*

Följande är hämtat från de barndomsminnen som barnbarnet Elma, född Floderus och gift Midjo, nedskrivit 1966. Hennes mor, också med namnet Elma, född 1902, var ett av herrskapet Linds 8 barn.

”Min mormor Charlotta var enda barnet. Hennes mor dog när Charlotta var endast 5 månader gammal. Mycket av sin barndomstid bodde mormor i morfars hem. De var kusiner. Båda var mycket livliga. Morfar Hjalmar var relativt liten, mörk och såg mycket bra ut. Han var mycket temperamentsfull. Hans käraste barn var nog min mor. Mormor var mycket trevlig och musikalisk. Hon kunde spela kära gamla melodier utantill i timmar, medan barn och barnbarn pratade runt omkring henne.

Från 1906 bodde morföräldrarna på Ekhoj tills morfar dog 1913 nära 70 år gammal.

Från Ekhoj har jag mina gladaste barndomsminnen. Där bodde vi med barnjungfru liksom mina kusiner Ljungberg, också med barnjungfru. Vi bodde där 3 månader varje sommar och dessutom jul, påsk och andra helger.

Så snart skolan var slut for vi från Stockholm, oftast med båt, även om det med tåget gick fortare, men då måste man byta i Läggesta. Morfars kusk hämtade oss vid stationen och så bar det iväg genom Mariefred med vilt slammer över kullerstenarna och sedan landsvägen någon kilometer – där låg Ekhoj i all sin glans.

Aldrig skall jag glömma våra härliga slädturer på vintern – eller charabangen som var full av stora och små när vi skulle in till Mariefred och bada i Mälaren på sommaren. Där fanns badhus med bassänger och herr- och damavdelning. Var små gossar skulle bada var alltid ett stridsämne. På sommaren gjorde vi härliga svamppromenader i morfars skogar och mitt i skogen fanns det ett staket som skilde hästhagen från kohagen.

Morfars kusk Karlsson hade tre livréer i beige, mörkgrönt och mörkblått diagonaltyg med två rader blanka silverknappar märkta med monogram HL, stövlar, slängkappa och skärmmössa eller cylinderhatt.

I stallet fanns vagnshästarna Lis och Lord samt tre eller fyra arbetshästar.

Morfar och mormor åkte förstås efter häst när de skulle resa någonstans. Då var det alltid bråttom och de kom alltid iväg i sista stund. Ibland hade tåget gått från Mariefred och kusken måste då i vild fart köra vidare till Läggesta. Mer än en gång har jag sett dem hoppa på tåget sedan det satt igång.

Frukosten avåts alltid gemensamt med gröt och stekta ägg och bacon eller makaronipudding med stekt korv eller potatisbullar med stekt skinka eller stekt salt sill. Alltid havregrynsgröt först. Mitt på dagen var det saft och bullar med kanel eller smörgåsar med apelsinmarmelad. Middagen åts vid 4-tiden. Mormor fick alltid en kram av morfar som tack för maten. Vi barn tyckte alltid mest om när det var pannkakor, ugnstekta och skurna i fyrkanter som låg i travar på stora fat. Jordgubbs- eller hallonsylt till – aldrig lingon.

Morfar hade låtit anlägga en tennisplan, vilket var ganska ovanligt. Där spelade Rut och morbröderna med sina vänner och vi barn var bollkallar. Då kunde vi få en femöring och sprang då till Elvira Holms konditori vid torget och köpte lakritspipor.

De sista åren bodde vår familj Floderus på sommaren i en liten villa på Ekhovs område som hette Håga. Där fanns fyra rum och kök och en krocketplan utanför.

Söndagsmiddagarna åt vi alltid på Ekhov. Då hade vi i mina ögon alltid jättestora kräftfat och stek och så glass med jordgubbar.

I en del av trädgården, som låg mellan huset och landsvägen fanns fruktträd av alla sorter och massor med krusbär och vinbär, röda, svarta och vita. Det fick vi äta så mycket vi ville av, men jordgubbar och hallon fick vi bara plocka när de vuxna var med. Även tomater var morfar mycket intresserad av och de brukade mamma ibland ta ett par när de hängde röda och fina i solen. Det smakade så främmande – tomater var ju inte så vanligt på den tiden. Drivbänkar fanns också med morötter, rädisor och sallad. Morfar var mycket intresserad av trädgården.

'Baksidan' av herrgården

I själva huset fanns många rum. En stor matsal på ena sidan och på andra sidan en salong i vitt med blått siden och piano. Ett litet mellanrum var morfars, med skrivbord, en hylla med långpipor och en låg skinnstol där han brukade sitta och vila middag. Mormor hade en handkammare med jättestora glasburkar (från apoteket) och i dessa fanns det olika kaksorter. Det var pepparkakor i form av små kuvert med fem mandelstämplar, konjakskranser – ja säkert 7 sorter och de älskade långa skorporna. Ibland fick vi ett par skorpor och ett glas mjölk redan på sängen. Vidare fanns det sockerlådor, torkad frukt av fem olika sorter, och mandel samt sirap och salt.

På andra våningen fanns en stor hall och flera sovrum. Tvättställ fanns i alla sovrummen och ett badrum.

Förutom rummen fanns fyra stora garderober. I en av dem samlade moster Rut utstyrsel till sitt blivande hem. I en fanns gamla kläder och massor med gamla maskeraddräkter som man kunde klä ut sig i.

På jularna var vi många, en gång räknade jag till 32 stycken. Att julen var något särskilt på ett sådant ställe behöver jag väl inte säga. Vi hämtades då med släde vid järnvägsstationen. Dagen före julafton kom det in två stora granar. En placerades i stora matsalen och den andra i vestibulen en trappa upp. På julafton fick vi alltid dopp i grytan och senare middag med lutfisk, skinka och allt annat som hör julen till.

Vi satt alltid runt stora matbordet, med nötter, punsch och allt annat gott och så delade morfar ut julklappar ur stora korgar. Sedan var det långdans runt i hela huset, morfar först och mormor spelandes piano. Kvällen tillbringades med stora och små runt det stora bordet. När barnen lagt sig gick kanske de vuxna in i de andra rummen. Men varje kväll dukades det festliga bordet med nötter, fikon, dadlar, russin, äpplen och mycket gott att dricka. Långdansen tror jag vi hade varje kväll under mormors sprittande musik. Alla var glada och muntra och glädjen stod alltid högt i tak.

På juldagen började dagen alltid med att morföräldrarna åkte till kyrkan i julottan. Jag tror bara att jag var med en gång. För övrigt reste de alltid till kyrkan varje söndag

Utanför matsalen sträckte sig en lång veranda där det var härligt på sommaren. På var sin sida av trappen var det två små terrasser med härliga syrener och senare på sommaren massor med krasse. Där var en fin utsikt och man kunde se Gripsholms slott, den vackra kyrkan och glimtar av Mälaren.

Den stora eken på husets nordsida var mäktig och under den sutto vi ofta om sommaren.

Jag tycker att det nästan alltid var sol på den tiden. Om det regnade så lekte vi i vestibulen eller hoppade i höet eller så var vi hos barnen till statarna. Vi hade alltid lekkamrater och vi spelade ofta krocket med dem. Morfar hade byggt ett hus till 4 familjer. Var familj hade ett stort rum och ett lika stort kök, där barnen sov. Vi tyckte om dem alla och smakade på deras hembakta bröd som hängde på en stång i taket. De hade alla egen gris och en bit jord till egen potatis. Mjölk fick de nog eller köpte för 3 öre litern. Jag tror de hade väldigt liten lön, c:a 30 kr per månad.

Det fanns en trädgårdsmästare, en kusk, en som skötte ladugården och en till åker och äng.

Ett litet hus som vi kallade torpet låg på andra sidan och där bodde också någon som hjälpte till på gården.

En liten gaffelriggad segelbåt på 24kvm hade morfar låtit tillverka hos en båtsnickare för 175 kr. Mostrarna och morbröderna var ofta ute med den och då i 3-4 dagar och hade det rätt primitivt.

Hela vår härliga barndomsvärld rasade samman för oss när morfar dog i oktober 1913.”

Elmas bror Björn Floderus har också skrivit ner barndomsminnen:

”Ibland var det marknadsdagar på torget i Mariefred. Då var där liv och rörelse i staden och till och med ett litet tivoli med slänggungor, karusell och positiv sattes upp vid Mälarens vatten. En karl drog igång karusellen med hästar, svanar och lejon, försedda med röda sadlar i vilka saliga barn lyssnade till positivets banala, men för ridande barn underbara toner. Man hoppades innerligt att den skulle fortsätta riktigt länge och det kändes vemodigt då den bromsades in för att slutligen stanna.

I Mariefreds rådhus vid torget härskade borgmästaren. Apotekaren hette Varelius och han härskade i apotekshörnan ovanför Elvira Holms konditori. I närheten av torget fanns en liten skomakarverkstad. Då det var marknad sattes polisuniform med pickelhuva på skomakaren, som då tog hand om fyllbultar och burade in dem. Han var en tjock och godmodig man och jag minnes ännu en fyllerist som grät, då han med milt våld fördes iväg av polisen som allvarligt förmanade honom. Brännvin kostade 90 öre och såldes i hellitrar, vilket gjorde att en dagspenning räckte till en ordentlig fylla.

Moster Ruth var en god skytt och var med i skarpskytterörelsen. Ruth körde med elegans hästen Lord framför en gigg och höll tyglarna och en splitter ny piska i händerna. Jag satt på sätets läderdyna intill Ruth och sneglade på geväret som låg på halm i en långsmal låda. Det hände även att jag fick åka med Ruth till konstnären Anders Wissler, som gjorde ett arbete i lera med Ruths vackra huvud som modell. Wisslers bodde i en liten torpstuga och han hade en liten brännugn, som han mest intresserade sig för. Hans hustru hette? och fick vid 50 års ålder sonen Ante, vilken var hennes stora glädje.”

Axel Grevesmühl

August Axel Grevesmühl drev Ekhovs gård från 1923 till sin död 1955. Hans hustru fortsatte fram till 1961. Han föddes på Herresta säteri 1874 som ett av åtta barn.

De hade tillsammans en guvernant/informator som undervisade barnen i hemmet. De gick inte i Herrestad skola, som 1812 hade inrättats av hans farfars far för traktens barn. Axel fortsatte sin skolgång i Strängnäs i läroverket (Roggeborgen). Han tog dock inte studenten men gick vidare för utbildning till agronom vid Ulltuna .

P-G:352

August Axel Grevesmühl vid Ekhof, Häradssdomare

Foto: Okänd

Axel och hans bror Wilhelm köpte loss Herresta. De var ungkarlar och levde ett spännande liv fyllt med aktiviteter med motorcyklar, bilar och isjakter.

1917 sålde bröderna Herresta till kaptenen Fr. Gripensvärd för en och en halv miljon. Axel Grevesmühl bosatte sig ”i den Röda villan vid fabriken i Mariefred”. Senare köpte Axel Ekhovs gård. Han gifte sig 1924 med Thyra Müller. Gården var självförsörjande och bestod förutom av mangårdsbyggnaden, av trädgårdsmästarbostad och boningshus för sex familjer, ladugård, växthus samt stor trädgård. På gården fanns under flera år en påfågel som var en stor attraktion för mariefredsborna.

Axel ägde även flera hus i Mariefred såsom ”Vita Huset” på Nygatan och affärshuset (Fagerströms) på Storgatan. Han var ledamot av kommunalnämnden samt häradssdomare. Som sjuttiotreåring fick Axel Pro Patrias stora guldmedalj för en fyrtioårig lång och trogen tjänst som nämndeman, de senaste 15 åren som häradssdomare. Till hans mest dramatiska tingsminnen hör ”Edsalamordet ”1927.

Om Axel Grevesmühl har berättats av äldre mariefredsbor att han var svår att nå och att han var mycket speciell och lite barsk. I Callanderska gården finns en byst i gips av Axel.

Bland andra ägare till Ekhof under 1900-talet kan nämnas godsägare John Edgren, godsägare Thorselius, brukspatron C. M. Strömberg, familjen Hovander, byrådirektör Göran Wernecke och antikhandlare Lars Göran Staaf.

Staaf köpte fastigheten 1968 och drev fram till sin död 1978, Ekhofs Förfalskningsmuseum på bottenvåningen i huset. Där kunde man beskåda förfalskningar av allt från konstverk till vapen, mynt och kopparföremål, i de flesta fall så verklighetstroga att t o m garvade antikvitetskännare ibland gått på en nit. Staaf blåste 1975 upp en debattstorm då han började tillverka och sälja hembränningsapparater i koppar och nykteristerna i Strängnäs krävde att polisen skulle stoppa detta. Men se, det var inte olagligt, för apparaterna var byggda enligt en 1700-talsmodell och skulle enbart användas som prydnadsföremål – eller som Staaf uttryckte det ”i estetiskt och kulturellt syfte”. De var även försedda med en plombering (visserligen ingen effektiv spärr, men ändå).

Efter Staaf bodde familjen Malm en kort tid på Ekhov. Under ett par decennier fram till 2009/2010 var ”Ekhovs Herrgård, som det nu benämndes, kontorslokaler för telecom/dataföretaget VMC Elteknik. De ägde även fastigheten intill och kallade internt husen för Stora resp. Lilla Ekhov.

Familjen Eriksson/Philp köpte fastigheten 2010 och lät totalrenovera huset samt bygga ett garage. Samtidigt började man använda namnet Stora Ekhov officiellt och i september 2011 invigdes Philp Art - Ekhovs galleri.

Källor:

Marianne Philp: Ekof – Historia och Kuriosa

Elma Mijo, f. Floderus; Björn Floderus Barndomsminnen från Ekhof

Margaretha Grevesmühl: Axel Grevesmühl;

Godsägare och häradsdomare

Ekhov idag . Sett från söder och nedan från sydost.

